

QUBA-XAÇMAZ İQTİSADI-COĞRAFİ RAYONUNDA ÜZÜMÇÜLÜYÜN HÜNDÜRLÜK QURŞAQLARI ÜZRƏ ƏRAZİ TƏŞKİLİ VƏ BU SAHƏNİN İQTİSADI-COĞRAFİ PROBLEMLƏRİ

V.N.Cavadov

*Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Ətraf Mühitin Mühafizəsi Departamenti.
Bakı şəhəri, B.Ağayev küç., 100(A)*

Məqalə Quba-Xaçmaz iqtisadi-coğrafi rayonunda üzümçülüyün hündürlük qurşaqları üzrə ərazi təşkili və inkişaf problemlərinə həsr olunmuşdur. Məqalədə üzümçülüyün hazırkı dövrdə mövcud olan problemləri, onların həlli yolları, hündürlük qurşaqları üzrə ərazi təşkili məsələləri geniş təhlil olunmuş, elmi və təcrübə əhəmiyyət kəsb edən təkliflər verilmişdir.

Giriş. Üzümçülük ən qədim əkinçilik sahələrindən biridir. İqtisadi-coğrafi rayonun iqlim şəraiti burada üzüm bitkisinin becərilməsinə imkan verir. Üzüm bağının əkildiyi ərazinin təbii şəraiti onun keyfiyyətini müəyyən edən əsas amildir.

Üzüm istilik sevən bitkidir. İstiliyə tələbkarlığı müsbət 8-10°C temperaturda oyanması ilə müəyyən olunur. Üzüm bitkisi üçün temperatur şəraiti günəş şüasının torpağı və havanı isitməsi ilə nizamlanır. Təbiəti etibarilə üzüm mezofit bitkidir. Tənzimin məhsulu və onun emalından alınan məmulatlar istilik və nəmliyin nisbətindən çox asılıdır. Torpaqda mineral maddələrin həlli, onların üzüm bitkisinin yarpaqlarına, eləcə də başqa hissələrinə sorulması üçün normal rütubətin olması vacibdir. Üzüm bitkisi üçün havanın optimal nəmliyi 70-80% arasında tərəddüd edir [5].

Əkildiyi torpaq, iqlim şəraiti, torpağın fiziki-kimyəvi xüsusiyyətləri üzüm bitkisindən alınan məhsulun keyfiyyət və kəmiyyətinə müsbət təsir göstərir [7, s. 129].

Tədqiqat işinin obyektı. Tədqiqat obyektinə Quba-Xaçmaz iqtisadi-coğrafi rayonu və onun tərkibinə daxil olan Qusar, Xaçmaz, Şabran və Siyəzən inzibati rayonlarında üzümçülüyün hündürlük qurşaqları üzrə ərazi təşkili və bu sahənin iqtisadi-coğrafi problemləri daxildir.

Mövzunun təhlili. Azərbaycanın bir çox üzümçülük rayonlarında illik yağıntılardan miqdarı üzüm bitkisinin tələbatından xeyli azdır. Buna görə də belə yerlərdə üzüm bitkisinin suya olan tələbi süni suvarmalarla həyata keçirilir. İllik atmosfer çöktülərini miqdarı 450-500 mm olan yerlərdə üzüm bitkisini suvarma işi aparmadan becərmək mümkündür [7]. Buradan aydın olur ki, respublikamızda yağıntılardan miqdarı az olan yerlərdə suvarma üçün irimiqyaslı irriqasiya tədbirləri görülməsinə böyük ehtiyac vardır. Üzümçülük suvarmaqla məhsuldarlığı xeyli artırmaq mümkündür.

Üzüm bitkisinin becərilməsi və üzüm məhsulları istehsalı qədim zamanlardan azərbaycanlıların həyat və məişətində əsas yerlərdən birini tutur.

Üzümçülük qida məhsulu, habelə şəfəverici təbii dərman kimi istifadə edilmişdir. Tarixi mənbələrdən və arxeoloji materiallardan da aydın olur ki, hələ qədim zamanlardan Azərbaycanda üzüm məhsulları xalqımızın həyat və məişətində əsas yerlərdən birini tutmuşdur. Azərbaycan xalqı ən qədim vaxtlardan üzümçülük təsəvvüründə dadlı-ləzzətli şirə və şərbətlərdən istifadə etmişdir. Bu içkilər insana gümrahlıq verir, insanı sağlamlaşdırır, iştahanı artırır [8]. Üzümçülük bəhməz, turşayın, halva bişirir, şoraba, sirkə tutur, kişmiş qurudur, incir, heyva və s. riçaların bişirilməsində işlədilir, sucuq hazırlanır. Üzüm spirtli və spirtsiz içkilər hazırlanmasında istifadə olunur və bu içkilər üçün dəyərli xammaldır. Üzümçülük çoxlu miqdarda asan mənimsənilən vitaminlər vardır ki, bunlar fəallığına və faydalılığına görə digər qida məhsullarında bu adda olan vitaminlərdən üstündür.

Sovet dövründə, respublikada olduğu kimi, iqtisadi-coğrafi rayonda da üzümçülük sürətlə inkişaf etdirilmiş, onun məhsuldarlığı artırılmış, müxtəlif texniki və süfrə üzüm sortları yetişdirilmişdir. İqtisadi-coğrafi rayonun kənd təsərrüfatının mühüm sahələrindən biri də üzümçülük olmuşdur. Məlumdur ki, respublikada üzümçülüyün inkişaf etdirilməsi XX əsrin 70-80-cı illərində ən yüksək həddə çatmasına baxmayaraq, həmin əsrin 80-90-cı illərində alkoqolizmə qarşı mübarizə tədbirləri çərçivəsində, Azərbaycanda olduğu kimi, Quba-Xaçmaz iqtisadi-coğrafi rayonunda da üzümçülük çox ciddi ziyan görmüşdür. Amma respublikamızda son dövrlərdə yenidən üzümçülüyə maraq artmışdır. Üzümçülüyün iqtisadi cəhətdən çox gəlirli və ekoloji baxımdan əhəmiyyətli olması əhalinin bu sahəyə marağının artmasını şərtləndirən əsas səbəbdır.

Müstəqillik illərinin əvvəllərində müəyyən çətinliklər üzündən bu sahədə 2002-ci ilə qədər geriləmə davam etmişdir. 2002-ci ildən başlayaraq 2016-cı ilə qədərki 10 il ərzində əkin sahəsi 504 haddən 912,5 ha-ya (1,81 dəfə), məhsuldarlıq isə 1354 tondan 7685,1 tona qədər (5,7 dəfə) artmışdır [1].

2016-cı ildə respublikada üzüm əkininin 5,7%-i, istehsalının isə 5,6%-i bu iqtisadi rayonun payına düşmüşdür [2].

Quba-Xaçmaz iqtisadi-coğrafi rayonunda üzümçülüğün 2000-ci ildən 2016-cı ilə qədər olan dövr ərzindəki inkişaf dinamikasına nəzər salsaq, görürük ki, bu regionda Qubadan başqa bütün rayonlarda bu təsərrüfat sahəsi mövcudur. 2000-ci ildən 2005-ci ilə qədərki dövrdə iqtisadi-coğrafi rayonda bu sahədə 9,2 dəfə azalma olmuşdursa, 2005-ci ildən 2016-cı ilə qədərki dövr ərzində 3,5 dəfə artım qeydə alınmışdır. Bu regionda əsasən Şabran və Xaçmaz rayonlarının əhalisi üzümçülükə məşğul olur (cədvəl 1).

Kənd təsərrüfatında mühüm yer tutan üzümçülüğün rentabelliyyəsinə nəzər salsaq, aydın olar ki, 1 sentner məhsul istehsalının maya dəyəri 33 manat 05 qəpik, satış qiyməti 54 manat 01 qəpik olduğundan, əldə olunan gəlir 20 manat 96 qəpik təşkil edir. 1 hektar əkin sahəsindən 77,7 sent. məhsul götürülərsə, onda əldə olunan gəlir 1628 manat 59 qəpik olacaqdır [9]. Siyəzən, Şabran, Xaçmaz rayonlarında apardığımız anket sorğusunun (sorguda 50 nəfər fərdi təsərrüfatçı iştirak etmişdir) nəticəsi göstərir ki, fərdi təsərrüfatda üzümün gəlirliliyi daha yüksəkdir. Sorguda iştirak etmiş 14 nəfər hər hektardan 2500-3000 manat, 28 nəfər 2000-2500 manat, 8 nəfər isə 1500-2000 manat gəlir götürdüyünü bildirmişdir. Bu da regionda 1 hektar üzüm bağı olan təsərrüfatçının orta hesabla ildə 2000 manat gəlir əldə etdiyini nəzərə alsaq, aya 192 manat gəlir düşür. 192 manatı minimum əmək haqqı ilə müqayisə etsək, bunun 48% çox olduğunu görürük. Belə gəlirli sahəni inkişaf etdirmək üçün Xaçmaz, Şabran və Siyəzən rayonlarında əhali arasında maarifləndirmə işlərinin aparılmasına böyük ehtiyac vardır.

Üzümçülüğün inkişaf etdirilməsi burada əhalinin məşğulluq probleminə də müsbət təsir göstərəcəkdir. Bu sahənin inkişaf etdirilməsi digər sahələrin də inkişafına təkan vermiş olar. Üzümçülüğün inkişafı üçün gübrələr, beton dirəklər, metal məftil və s. istehsal olunması tələb edilir. Bu da, respuli-

kada olduğu kimi, iqtisadi-coğrafi rayonda da yüzlərlə yeni iş yerlərinin açılmasına şərait yarada bilər. Bundan əlavə, üzümün əkin sahələrindəki və bu sahəyə xidmət edən digər işçiləri də nəzərə alsaq, əhalinin məşğulluğunda nə qədər böyük əhəmiyyətli olduğunu görürük.

Üzümçülüğün inkişaf etdirilməsi əmək ehtiyatlarının işlə təminatında mühüm rol oynayır. Lakin çoxillik bitki sayılan üzüm 3-4 ildən sonra məhsul verir. Ona görə də bu müddət ərzində fermerlərə dotasiyaların və uzunmüddətli kreditlərin verilməsi məqsədəuyğun olardı [6; 3]. İstehsal olunan məhsulun özünə bazar tapması və ya bazarda rəqabətə davam gətirməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir. Buna misal olaraq keyfiyyətli üzüm sortlarının əldə edilib əkilməsinə, aqrotexniki qulluğun yüksək səviyyədə olmasını və s. göstərmək olar. Bir çox hallarda ölkəyə xaricdən gətirilən üzüm estetik baxımından yerli məhsullardan daha baxımlı olur ki, bu da yerli məhsula tələbatı azaldır, məhsulun qiymətini aşağı salır. Ölkədə və iqtisadi rayonda əvvəllər mövcud olan üzüm emalı zavodlarının bir çoxunun tamamilə ləğv olunması, qalanlarının isə istehsal və texnoloji cəhətdən köhnəlməsi, müasir tələblərə uyğun olmaması üzüm istehsalına marağı azaltsa da, son dövrlərdə ölkədə və iqtisadi rayonda görülən tədbirlər (yeni müəssisələrin qurulması və köhnə müəssisələrin müasir texnologiyalar əsasında əsaslı təmir olunması və s.) üzümçülüyə marağı artırmışdır. Üzümçülüğün inkişaf etdirilməsi təkcə iqtisadi rayonda deyil, bütövlükdə respublika iqtisadiyyatında mühüm rol oynaya bilər.

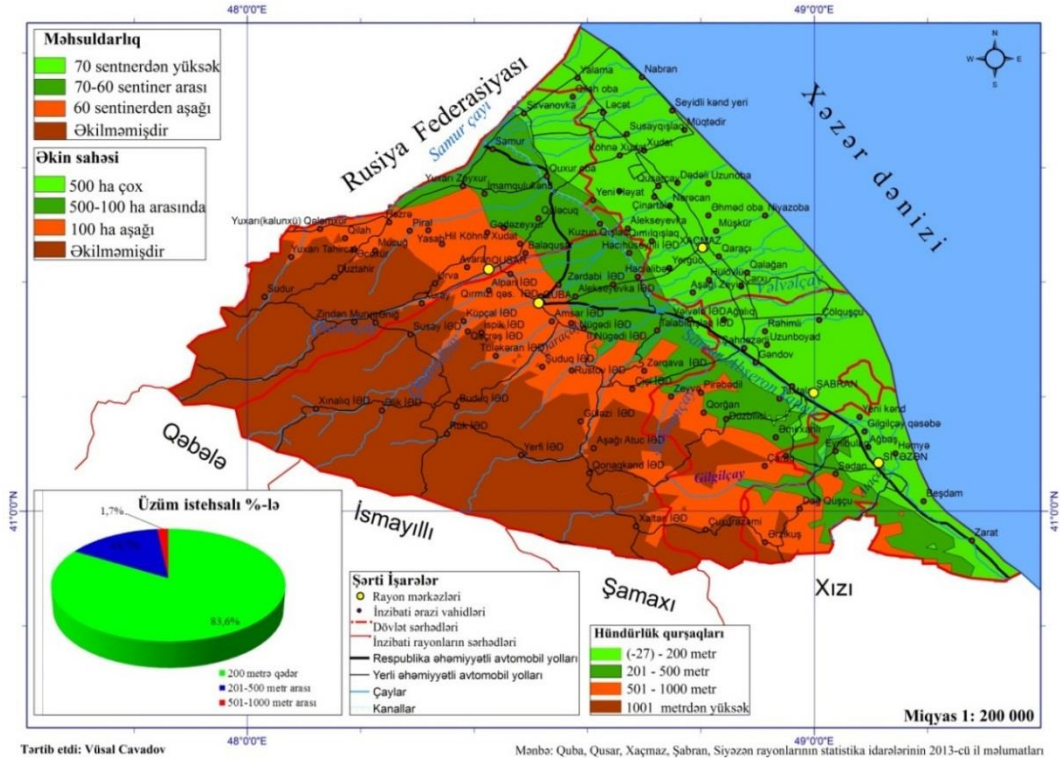
Quba-Xaçmaz iqtisadi-coğrafi rayonunda üzümçülüğün əkin sahəsinin 81,6%-i dəniz səviyyəsindən 200 m-ə qədər, 16%-i 201-500 m, 2,4%-i isə 501-1000 m yüksəkliklərdə yerləşir. -27-200 m-də 83,6%, 201-500 m-də 14,7%, 501-1000 m-də isə ən az - 1,7% məhsul yığılmışdır. Üzümçülüğün məhsuldarlığına görə I yerdə 72,8 sent/ha olmaqla, -27-200 m hündürlüklərdəki qurşaq dayanır. 201-500 m arasındakı hündürlüklərdə 65,2 sent/ha, 501-1000 m-lik qurşaqda 51,9 sent/ha olmaqla, ən aşağı məhsuldarlıq müşahidə olunur (cədvəl 2).

Cədvəl 1

Quba-Xaçmaz iqtisadi-coğrafi rayonunda üzümün əkin sahəsi, istehsalı və məhsuldarlığı

İnzibati ərazilər	Əkin sahəsi, ha				Yığılan məhsul, ton				Məhsuldarlıq, s			
	2000	2005	2010	2016	2000	2005	2010	2016	2000	2005	2010	2016
Xaçmaz	1198	220	293	299,6	7895	2300	5141	5139	22,4	47,8	141,6	133,5
Şabran	277	38	201	373,9	1351	628	817	2074,2	48,8	177,7	66	57,9
Siyəzən	400	4	28	48	122	42	85	242	2,7	50	115,2	42,4
Qusar	532	-	163	191	73	-	126	155,5	52,9	-	51,9	6,6
Ümumi	2407	262	685	912,5	9441	2981	6168	7685,1	17,2	63,6	116,5	77,7

Mənbə: ARDSK-nin 2013-2016-cı il məlumatları əsasında hazırlanmışdır.

Şəkil 1. Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda hündürlük qurşaqları üzrə üzümçülüyün ərazi təşkili

İqtisadi-coğrafi rayonda -27-200 metr hündürlük qurşağında suvarma, 201-500 metr yüksəklik qurşağında isə qismən suvarma və əsasən dəmyə şəraitində dövlət torpaq fondunun torpaqları hesabına bu sahəni inkişaf etdirmək üçün çox böyük potensial vardır.

Cədvəl 2

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda hündürlük qurşaqları üzrə üzümçülüyün inkişafı

Hündürlüklər, m	Üzümçülüyn əkin sahəsi, ha	Üzüm yığımlı, ton
-27-200	729	5308
201-500	143	933
501-1000	21	109
1001- metrden yüksəkdə	əkilməyib.	

Mənbə: Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin 2013-cü il məlumatları, www.agro.gov.az

Belə ki, Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin Quba-Xaçmaz regional şöbəsindən əldə etdiyimiz məlumatlara görə, iqtisadi-coğrafi rayonda üzüm emal edən on bir müəssisə fəaliyyət göstərir. "Xaçmaz Şərab" ASC (22 nəfər), "Hədə" MMC (135 nəfər), "Müasir gənclər" MMC (15 nəfər), "Caspian Coast Winery and Vineyards" MMC (84 nəfər), F/ş Səlimov Dövləddin Nüsrəddin oğlu (10 nəfər), "Dostluq-MK" MMC (50 nəfər) müəssisələrində və cədvəl 3-də verilən müəssisələrdə 350 nəfərdən çox adam işlə təmin edilmişdir. Regionda üzüm istehsalı az olduğu üçün fəaliyyət

göstərən müəssisələrdə üzüm məhsulunun emalı da çox azdır. Bu sahənin inkişaf etdirilməsi həm regionun və ölkəmizin qida sənayesinin inkişafında, həm də böyük işçi qüvvəsinin işlə təmin edilməsində müstəsna əhəmiyyəti olacaqdır.

Daxili bazarda istehsal məhsulları qiymətlərinin təbii yolla tənzimlənməsi üçün bir neçə yol var. Bunlardan ən vacibi və birincisi, yerli istehsalın artırılmasıdır. Yerli istehsal artırılarsa, ölkəyə xaricdən gətirilən məhsullara tələbat azalar. İkincisi, bu sahəni inkişaf etdirmək üçün iri fermer qurumlarının, üzümçülük məşğul olan təsərrüfat və yeni müəssisələrin yaradılmasına böyük ehtiyac vardır. Bu şərtlər reallaşarsa, aqrar sektorda, o cümlədən üzümçülükdə həm xərclər azalar, həm də Azərbaycana xeyir verən məhsullar bazara daha çox çıxarılar.

Ölverişli şərtlərlə bazara çıxışda kiçik kənd təsərrüfatı istehsalçıların, xüsusən də bitkiçilik məhsullarının satışı ilə bağlı problemləri mövcuddur. Kənd təsərrüfatı məhsullarının sahədən satış qiyməti ilə son istehlak bazarındakı satış qiyməti arasında böyük fərqlər vardır. Bu problem, xüsusilə üzüm məhsullarında da, topdan və pərakəndə satışı şəbəkəsinin kifayət qədər inkişaf etməməsindən qaynaqlanır. 2000-2005-ci illərdə bu problemə üzvləşən bəzi fermerlər istehsal etdikləri üzümü müvafiq qiymətə sata bilmədiklərindən üzüm bağlarını məhv edib yerində ya taxıl, ya da otluq və biçənək sahəsi kimi istifadə etmək məcburiyyətində qaldılar.

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda üzüm məhsullarının istehsalı müəssisələri

Sıra №-si	Müəssisənin ünvanı	Müəssisənin istehsal gücü	İşçilərin sayı	Müəssisənin adı
1	Şabran rayonu	İllik 288000 dekalitr. 2012-ci ildən fəaliyyət göstərməyib.	30-35	"Merit Brand"MMC 2007
2	Xaçmaz rayonu	İllik 205 min şərti butulka	Daimi 7, mövsümi 15	F/ş İbadullayev Çingiz
3	Xaçmaz rayonu	Gündəlik 300-400 şərti butulka	5	F/ş Babayev Şahbaba
4	Qusar şəhəri	700 ədəd şərti butulka/saat	13	"Qafqaz.Az.Comp" MMC
5	Qusar şəhəri	İllik 5 mln şərti butulka	15	F/ş A.A.Rüstəmov

Mənbə: Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin Quba-Xaçmaz regional şöbəsinin 2013-cü il məlumatları.

Üzüm məhsullarının iqtisadi-coğrafi rayon üzrə topdansatışı rayon mərkəzlərində yerləşən 5 bazar-da və Bakıda həyata keçirilir. Lakin iqtisadi-coğrafi rayon üzrə əldə olunan məhsulun topdansatışının böyük hissəsi Bakı şəhərində yerləşən əsasən 4 ("Meyvəli", "Şərq bazarı", "Yaşıl bazar" və "8-ci km bazarı") böyük bazarda həyata keçirilir. Bakıya gətirilən məhsulun böyük hissəsi "Meyvəli" ticarət mərkəzində satılır və bu bazar ümumilikdə topdansatış bazarı kimi ixtisaslaşmış yeganə ticarət mərkəzidir. Ölkədə kənd təsərrüfatı məhsullarının topdansatış qiymətləri, praktiki olaraq, burada formalaşır. Kənd təsərrüfatı məhsulları bazarının stabil inkişafı və istehsalçıların bazara çıxış imkanlarının yaxşılaşdırılması baxımından topdansatış bazarları şəbəkəsinin inkişaf etdirilməsi olduqca vacibdir.

Hazırda kənd təsərrüfatı məhsullarının həm ölkə daxilində, həm də ixrac bazarlarına daşınması ilə bağlı bəzi maneələr mövcuddur. Belə ki, daşıma xidmətləri göstərən ucqar kəndlərdən, xüsusilə də yolları təmirsiz olan kəndlərdən nisbətən yüksək daşıma haqqı tələb edirlər. Son illər kənd yollarının təmir olunması istiqamətində görülən genişmiqyaslı işlərə baxmayaraq, problem öz həllini hələ də tam tapmayıbdır. Ümumilikdə isə kənd təsərrüfatı məhsulları üzrə bazar infrastrukturunun inkişafı lazımı səviyyəyə çatmadığından, kənd təsərrüfatı məhsullarının daşınmasında müvafiq keyfiyyət tələbləri kifayət qədər nəzərə alınmır. İxracatçılar və istehsalçılarla aparılan söhbətlər göstərir ki, ixrac bazarlarına yük daşımalarının həyata keçirilməsi üçün ixtisaslaşmış yerli avtonəqliyyat parkı zəifdir.

Üzüm məhsuluna böyük tələbat olan və daşınması da ucuz başa gələn Rusiya Federasiyasına yaxın olması iqtisadi rayona öz məhsulunu ixrac etməsi üçün əlverişli imkanlar yaradır. Lakin region-

da üzüm istehsalı azdır və iqtisadi rayon heç öz daxili tələbatını ödəyə bilmir. İqtisadi rayonun meyvə-tərəvəz məhsullarının ixracı Qubanın Zərdabi kəndində yerləşən avtonəqliyyat parkından asılıdır ki, bu da daşımanın stabil və əlverişli şərtlərlə həyata keçirilməsində problemlər yaradır.

Nəticə və təkliflər. Quba-Xaçmaz iqtisadi-coğrafi rayonunda üzümçülük təsərrüfatlarını inkişaf etdirmək üçün aşağıdakıların yerinə yetirilməsi vacibdir:

- yerli şəraitə uyğun olan yüksək məhsuldar üzüm sortları yetişdirmək, onların əkin sahələrini genişləndirmək, üzümçülüyn inkişaf etdirilməsi məqsədilə şəxsi təsərrüfatlara dövlət tərəfindən subsidiyaların verilməsi, üzümçülük məşğul olan fermer və şəxsi təsərrüfatlarda icbari və könüllü sığortaların tətbiq edilməsi;

- üzümçülüyn inkişafında intensiv üsuldan istifadənin və əhalinin yerli məhsula tələbatının tam həcmdə ödənilməsinin dəstəklənməsi, üzümün satış qiymətlərinin həm istehsalçıların və həm də istehlakçıların maraqlarının qorunması şərti ilə tənzimlənməsi, üzüm məhsulları istehsalı üçün maliyyə-kredit mexanizminin səmərəli qurulması;

- Xaçmaz, Şabran və Siyəzən rayonlarında üzümçülüyn inkişaf etdirilməsi məqsədilə -27-200 metr hündürlük qurşağında suvarma, 201-500 metr yüksəklik qurşağında isə qismən suvarma və dəmyə şəraitində dövlət torpaq fondunun torpaqları hesabına üzüm bağları sahəsinin artırılması;

- iqtisadi-coğrafi rayondakı kənd təsərrüfatı məhsullarının xarici bazarlara daşınması üçün avtonəqliyyat parklarının yaradılması, sərhəd-keçid məntəqələrində tez xarab olan kənd təsərrüfatı məhsullarının (o cümlədən üzüm) ixrac olunmasında ləngimələrin qarşısının alınması və kömrük vergilərinin sadələşdirilməsi.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı, 2013. Bakı: DSK, 2014, 637 s.
2. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı, 2016. Bakı: DSK, 2017, 608 s.
3. Azərbaycan Respublikasının coğrafiyası, III cild. Bakı: 2015, 327 s.
4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi, Bakı, 177 səh.
5. Paşayev N.Ə. Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda istehsalın ərazi təşkilinin müasir problemləri // AMEA-nın Xəbərləri, Yer elmləri seriyası, № 3. Bakı: 2000, s. 80-82.
6. Paşayev N.Ə., Əyyubov N.H., Eminov Z.N. Azərbaycan Respublikasının iqtisadi, sosial və siyasi coğrafiyası. Bakı: 2010, 416 s.
7. Pənahov T.M., Səlimov V.S., Zari Ə.M. Azərbaycanda üzümçülük. Bakı: 2010, 224 s.
8. Şərifov F.H. Üzümçülük. Bakı: 1988, 296s.
9. Xaçmaz, Şabran, Siyəzən rayonlarında apardığımız anket sorğusu.

TERRITORIAL ORGANIZATION OF VINEYARDS BY ALTITUDE BELTS AND THE ECONOMIC AND GEOGRAPHICAL PROBLEMS OF THIS SPHERE IN THE GUBA-KHACHMAZ ECONOMIC-GEOGRAPHIC REGION

V.N.Javadov

This article is devoted to the organization of vineyards by altitude belts and development problems. In the article there were descriptions of current problems in wine growing, ways of their solution, and suggestions were given that had scientifically practical value.

ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ВИНОГРАДНИКОВ ПО ВЫСОТНЫМ ПОЯСАМ И ЭКОНОМИЧЕСКО-ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В ЭТОЙ СФЕРЕ В ГУБА-ХАЧМАЗСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОМ РАЙОНЕ

В.Н.Джавадов

Эта статья посвящена организации виноградников по высотным поясам и проблемам развития. В статье были описаны ныне существующие проблемы в виноградоводстве, пути их решения, и даны предложения, имеющие научно-практическое значение.

Məqaləyə c.ü.f.d. N.H.Əyyubov rəy vermişdir.